

Grenaa posthistorie

Af Erik Sørensen og Bent Klim Johansen

De fleste kender Grenaa turist-slogan "Grenaa byen ved vandet centrum i landet" fra et tidligere brugt poststempel, men de færreste har kendskab til byens posthistorie, der er emnet for denne artikel. Forfatterne er henholdsvis tidligere formand og næstformand for Grenaa og Omegns Frimærkeklub og har begge et indgående kendskab til byens postale historie.

Det Kongelige Danske Postvæsen oprettes

Christian IV oprettede 24. december 1624 med "Forordning om Post-Budde" postvæsenet i Danmark. De danske konger havde ganske vist også tidligere haft egne brevbude til at besørge de kongelige skrivelser til embedsmændene rundt om i riget, men indtil da ikke efter et fast system og direkte fra afsender til modtager. I begyndelsen var postvæsenet ikke landsdækkende, men fulgte en gennemgående rute fra København over Fyn til Kolding og videre til Hamborg. Fra denne hovedrute udgik to ruter nordpå op gennem Jylland til

Viborg og Aalborg, samt til Aarhus og Randers. Frederik III bortforpagtede i 1653 postvæsenet til tyskeren Poul von Klingenberg (1615-1690), der blev generalpostmester. Christian V overtog postvæsenet i 1685 og skænkede det til sønnen, Christian Gyldenløve (1675-1746). Frederik IV lagde i 1711 atter postvæsenet ind under kronen, da postvæsenet efter nogle år på private hænder efterhånden var blevet en god forretning.

Bipostrute til Grenaa

Først i Christian Vs postforordning af den 25. december 1694 "Post-Ordning Udi Danmark og Norge, samt Førstendommene Slesvig og Holsten", nævnes Grenaa Købstad for første gang i postal sammenhæng, da der oprettedes en gående bipostrute mellem Aarhus og Grenaa, men hvornår den præcis begyndte at fungere vides ikke helt bestemt, men det ændrede heller ikke meget fra den forrige postforordning fra 1653, da postvæsenet blev bortforpagtet. Postbesørgelsen var stadig en privat entreprise, hvor Grenaa Købstad årligt betalte budet et beløb på 12 rigsdaler samt et beløb på 2 skilling pr. brev, og denne ordning fortsatte til 1751. Ordningen fulgte dermed den

almindelige hovedregel om, at bipostruter oftest var rent private foretagender, som blev drevet af de pågældende købstæders borgere, der gik sammen om at holde et bud. I forbindelse med oprettelsen af bipostruten fra Aarhus må der være oprettet en mindre postekspedition i Grenaa.

Af Grenaa's tingbog fremgår, at der den 2. februar 1714 blev oplæst en kongelig forordning, der gik ud på, at intet brev måtte sendes til noget sted

Christian IVs postforordning af 1624.

i Danmark med anden lejlighed end posten. En undtagelse herfra var dog, at man frem til 1. april 1851 "ved eget bud kunne lade sine egne breve befordre". Straffen for overtrædelse heraf var til slutningen af 1700-tallet en bøde på 10 rigsdaler første gang, og gentagelsestilfælde kunne medføre fængselsstraf. Herudover kom så betalingen for den besvegne porto, som afsender og modtager måtte udrede. Straffen blev dog senere nedsat til to rigsdaler ved første-gangsovertrædelser.

Grenaa's første postmester

Postmester i Ebeltoft, Thomas Jacobsen Boserup (1702-1771), havde i 1750 også posten i Grenaa i entreprise, og da han i 1751 forbedrede posten ved at gøre den bereden og lade ruten udføre to gange om ugen, samt oprettede et bipostkontor i Grenaa, blev han 3. maj 1751 også udnævnt til postmester i Grenaa, hvilket han betalte en årlig afgift for på 20 rigsdaler til Postkassen. Boserup var født 1702 på Boserupgaard i Sct. Jørgensbjerg Sogn ved Roskilde.

I 1735 blev Boserup først konstitueret byfoged i Ebeltoft hos svigerfaderen, byfoged Christian Rudolf Redlich (1670-1747), inden han selv overtog embedet. Boserup var allerede i 1747 blevet bestyrer af postvæsenet i Ebeltoft, efterfulgt af en kongelig udnævnelse til postmester i Ebeltoft

Postmester Thomas Jacobsen Boserup.

på livstid den 9. januar 1750, indført i Ebeltoft skøde- og panteprotokol 9. marts 1750: "Vi Frederich dend Femte, af Guds Naade Konge Til Danmarck og Norge de Venders og Gothers Hertug udi Slesviig Holsten Stormarn og Dytmarsken Greve udi Oldenborg og Delmenhorst gjøre Alle Vitterligt. At eftersom Os Elskelige Vores Directeure udi Generalpost Amtet, Os Allerunderdanigst haver Forestillet, At der imellem Vores Kiøbsteder Aarhus og Ebbeltoft icke har været nogen Reguliere Post Anlagt, Førend der i Aaret 1747 af Generalpost Amtet, er føyet dend Anstalt At Brevene derimellem, som og der i Districtet Tvende gange om Ugen Ved Een Riidende Postilion Ordentlig er bleven befordre Hvorfor byefogden i bemelte Ebbeltoft Thomas Jacobsøn Bosserup, som dette Post Ridt haver besørgt, Haver Nydt det Sædvanlige Brev Porto imellem bemelte 2de Steder Aarhus og Ebbeltoft nemlig 4 Skilling

Af hvert Enckelt Brev Tilligemed de Sædvanlige smaae Contingenter, For de underveys Breve, og Hvoraf Hand Foruden At hand Post Ridet, paa sin Egen Bekostning haver holdet, Aarligt haver betalt udi Recognition Til General Post Cassen Tiie REXDALLER Fiire Marck: Thi haver Vi nu efter bemelte Directeurerne, i General Post Amtet, deres Allerunderdanigste Forestilling Allernaadigst beskicket og Forordnet saa og hermed beskicker og Forordner Fornæfnte Bye og Herreds Foeget, Thomas Jacobsøn Bosserup, Til At være Tilligemed Postmester, i bemelte Ebbeltoft og saaledis Forskrefne Posthold paa ovenanførte Conditioner Hans Lifis Tiid At beholde". Det var helt almindeligt dengang, at embedet kun var et bierhverv, hvilket det også var for Boserup, der foruden postmester i Ebeltoft som nævnt også var by- og herredsfoged, konstitueret tolder, samt birkedommer ved Rugaard birketing i perioden 1740-1761. Boserup var bosat i Ebeltofts gamle præstegård på Grønningen 13-17, hvor der var indrettet postkontor. Som det fremgår af Boserups kongelige udnævnelse skulle han to gange om ugen besørge posten mellem Aarhus og Ebeltoft og siden også Grenaa med en ridende post.

Da postvæsenet indrettedes i 1751, overlod Grenaa By Kongsgaardens tofter til græsning for postrytters

Træsnit af dansk posttrytter fra 1752.

heste, og derfra stammer navnet Posthaven. Senere, men inden 1846, bortfaldt denne ret, og Posthaven blev udlejet til en af byens borgere på livstid for en årlig afgift til kærnerkassen. I 1896 var lejen 35 kroner om året, dog med den anmærkning, at lejeren skulle finde sig i at afgive pladsen til dyrskue, når dette forlangtes, og at ingen del af arealet måtte opdyrkes. Det angives udtrykkeligt i en forhandling mellem byfogeden og otte af byens "bedste borgere" i 1772, at pladsen benævnes Posthaven, og at den fra ældre tid har været udlagt til græsning for postheste, og at den også i fremtiden skulle vedblive dermed.

Af skifteforretningen efter Boserups død i Ebeltoft 3. september 1771 fremgår det, at der i boet bl.a. var fire heste og en grøn postvogn, som var vurderet til 14 rigsdalere. Af skiftet fremgår også, at sønnen, Johan Ludvig Boserup (1748-1787), der

havde hjulpet sin far med de mange embedsforretninger, overtog postprotokollerne og videreførte postekspeditionerne. Han blev 1772 udnævnt til postmester i Ebeltoft efter faderen. Af folketællingen 1787 fremgår det, at Boserups enke, Birgitte Ahlberg (1733-1801), nød en pension på 30 rigsdalere fra postvæsenet.

Postmesterembedet flyttes til Grenaa

Efter postmester Boserups død 3. september 1771 i Ebeltoft foresloges Niels Erich Behr (1733-1815), der havde været Grenaa's byfoged siden 1757, hvorefter han blev konstitueret som postmester i Grenaa. Købstæderne Grenaa og Ebeltoft fik så dermed endelig hver sin postmester den 1. oktober 1772. Behr, der kom til byen for at være fuldmægtig hos toldforpagter Jens Jensen Rhode (1729-1772) ved Grenaa Toldsted, var søn af degnen i Koed, Svend Nielsen Lund, men Behr brugte aldrig selv efternavnet Lund. I 1756 blev han eksam. jur., som en af de første, der bestod den danske juridiske embeds-eksamen. Samme år ved juletid blev han konstitueret i embedet som byfoged i Grenaa. Da den gamle 70-årige byfoged Christian Bager (1686-1758) var så "ynkelig arm og fattig", arrangeredes det sådan, at Bager for resten af sin levetid skulle beholde embedets indtægter, og Behr skulle udføre embedet vederlagsfrit i dette tidsrum.

Postmester Jacob Aagaard.

Postmester Behr købte i 1760 Jernstøbergården på Torvet 6 og har formodentlig drevet postkontor på denne adresse, til han fratrådte stillingen den 31. december 1801.

I 1773 blev der fremsat forslag om, at Grenaa fik sin del af embedet flyttet til Grenaa. Dette bifaldt borgerskabet, der samtidig godkendte, at byfoged Behr fremover skulle have 10 rigsdaler om året af byens kasse. Samtidig fik Behr retten til at benytte Posthaven, der hidtil havde været udlejet i en årrække for 1 rigsdaler om året.

Selv om Grenaa fik sin egen postmester i 1772 i form af Behr, gik posten til og fra Grenaa stadig over Ebeltoft,

og sådan bestod ruten uforandret til 1. januar 1810, hvor der blev oprettet et hovedpostkontor i Grenaa, og den gamle bipostrute over Ebeltoft blev nedlagt, og i stedet oprettedes en hovedpost fra Randers over Grenaa til Ebeltoft indtil 1839, hvor ruten til de to købstæder igen blev lagt over Aarhus. Forbindelsen til Randers blev opretholdt, men kun med en ugentlig afgang.

Kancelliråd, justitsråd, by- og herredsfoged, samt postmester – alt sammen på en gang

Efter Behr blev Jacob Aagaard (1777-1852) by- og herredsfoged, samt postmester i Grenaa. Hvem der fra Behrs afgang 31. december 1801 og til Aagaards udnævnelse den 5. marts 1802, var fungerende postmester vides ikke.

Aagaard, der blev eksam. jur. i 1798, var den af Grenaa's byfogeder, der har siddet længst på embedet, idet han var

Brev sendt til postmester Jacob Aagaard i 1848.

Postmester Jacob Aagaards ejendom Lillegade 50.

byfoged i Grenaa i over 50 år, nemlig fra 1802 til 1852 og postmester frem til 31. december 1836. Aagaard var født på herregården Fuglsig ved Hjørring. Aagaard selv boede i "den gamle borgmestergård", Lillegade 50. På grund af Aagaards andre erhverv som kancelliråd og justitsråd lod han hvervet som postmester besørge ved konstitution. Først ved eksam. jur. sagfører Rasmus Møller (1757-1825). Møller udnævntes den 11. oktober 1813 til konstitueret postmester. I denne periode var posthuset beliggende på hjørnet af Storegade og Torvet. Møllers gård, Storegade 1, benævnes

flere gange i skøder og panteobligationer som "Postgaarden".

Embederne som postmester og byfoged adskilles

Ved Rasmus Møllers død den 30. januar 1825 blev sønnen Jens Bang Møller (1801-1855) ligesom sin far konstitueret til periodevis postmester frem til den 31. december 1837. I perioden 1. januar til 30. juni 1837 var det Rasmus Severin Møller (1801-1839), ikke at forveksle med faderen til Jens Bang Møller, der var konstitueret postmester. I 1837 blev hvervet som postmester adskilt fra embedet som

Postmester Søren Jacobsen Schmidt.
Foto: Grenaa Egsarkiv.

byfoged, og den 1. juli 1837 tiltrådte Søren Jacobsen Schmidt (1788-1863) stillingen som postmester. Af hvilken grund, han kaldte sig Jacobsen Schmidt, vides ikke, da han var søn af Søren Sørensen Bødker, også fra Grenaa. Ved folketællingen i 1801 kaldes han da også Søren Sørensen. Da Schmidt blev postmester i 1837, boede han i Storegade 9, hvor han drev manufakturhandel, og han har uden tvivl haft postkontor i nogle lokaler i forbindelse hermed.

Schmidt solgte sin forretning i 1845 og flyttede over i genbohuset Storegade 6, af hvilket han allerede i 1819 havde købt tre fag, og resten kom han i besiddelse af i 1843. Her

drev han postkontor fra 1845, og fra dette tidspunkt var han udelukkende postmester. I 1850 averterede Schmidt i Grenaa Avis, at postkontoret flyttede til Søndergade 5-7, som datteren, jomfru Schmidt, ejede, og her tilbragte han sine sidste år, til han som nævnt døde i 1863. Schmidt var ikke en afholdt postmester, da han som så mange embedsmænd dengang var brøsig og buldrende over for kunderne. Folk sagde også, at han snød med de indviklede takster for pakker. Schmidt var postmester fra den 1. juli 1837 til den 30. september 1851.

I Schmidts embedsperiode fungerede fra 2. september 1837 som konstitueret postmester Frederich Christian Lund (1810-1846), født i Grenaa, og efter ham fra den 22. oktober 1839 Søren Carl Christian Schmidt (1820-1840), kendt som Carl Schmidt, der var søn af postmester Søren Jacobsen Schmidt og døde kun 20 år gammel. Hvem der var fungerende postmester i perioden imellem Søren Jacobsen Schmidt og Jørgen Lauritz Skjerbæk, vides ikke.

I 1839 lagdes ruten til Ebeltoft og Grenaa atter over Aarhus, men forbindelsen med Randers opretholdtes dog en gang ugentligt, og denne post medførte også pakkepost. Fra 1845 fremførtes både brev- og pakkepost ad denne rute, mens posten mellem Grenaa og Ebeltoft kun medførte brevpost.

Postmesterembedet bliver en fuldtidsstilling

Den 1. juni 1852 tiltrådte Jørgen Lauritz Skjerbæk (1817-1877) som postmester. Skjerbæk, der var premierløjtnant og veteran fra Treårskrigen 1848-1850, var den første, der havde embedet som eneste levebrød. Postkontoret havde i begyndelsen af hans embedstid til huse i ejendommen Storegade 16, men blev senere, da han i 1856 selv lod ejendommen Østergade 11 opføre, indrettet i den vestre ende af bygningen. Skjerbæk lod fuldmægtig Thomas Christian Bigum (1829-1870), født i Grenaa og kendt som Christian Bigum, passe postforretningen, hvorimod han selv hurtigt kom til at spille en betydelig rolle i Grenaa. Det fortælles, at han var en meget belæst, vittig og slagfærdig mand. Selv om embedet kun gav en beskedent indtægt, havde han sin omgangskreds blandt byens spidser. Skjerbæk havde et svageligt helbred og døde kun 60 år gammel den 10. august 1877. Han var postmester til den 30. april 1877, hvor han efter ansøgning blev afskediget med pension pga. svagelighed. I Skjerbæks embedsperiode fungerede Bigum i en meget kort periode som konstitueret postmester fra den 14.-18. oktober 1857.

Indtil slutningen af oktober måned 1857 afgik posten til Aarhus over Ebeltoft om eftermiddagen og med

Postmester Jørgen Lauritz Skjerbæk.

ankomst til Aarhus dagen efter om formiddagen. Ruten fra Ebeltoft over Grenaa til Randers afgik fra Ebeltoft hver onsdag formiddag med ankomst til Randers om eftermiddagen.

Da den nye landevej mellem Grenaa og Aarhus blev taget i brug, blev postgangen ændret, således at postvognen fra Grenaa mødtes i Tirstrup med postvognene fra henholdsvis Ebeltoft og Aarhus, hvor man skiftede heste. Som følge af denne omlægning blev brevsamlingsstedet i Hyllested nedlagt, og der oprettedes et nyt i Tirstrup, og posten til Randers ændredes fra samme tid til to ugentlige afgang. Fra den 15. maj 1872 fremførtes

Skjerbæks posthus. Manden ved postvognen er købmand Chresten Olesen, og manden i midten er hans søn, bager Niels Olesen. Kvinden er ukendt. Huset er opført af postmester Skjerbæk i 1856. Foto: Grenaa Egsarkiv.

posten mellem Grenaa og Randers tre gange ugentligt med en firesædet diligence og fra den 1. september daglig. Forbindelsen til Randers bortfaldt ved åbningen af jernbanen Randers-Grenaa 26. August 1876. Forbindelsen med Aarhus fremførtes allerede i 1860'erne dagligt med diligence, men 1. september 1870 oprettedes en postekspedition i stedet for postkontoret. Forbindelsen med Aarhus bestod, til jernbanen Aarhus-Ryomgaard 1. december 1877 åbnede for driften.

Moderne tider

Peter Blechingberg (1834-1917), der blev født 10. juni 1834, var post-

Postmester Peter Blechingberg.

*Hans Gustav von Lillienkjold
Foto: Grenaa Egnsarkiv.*

*Harry Georg Wandschneider
Foto: Grenaa Egnsarkiv/Øvlesen.*

*Hans Villiam Nygaard Hansen.
Foto: Grenaa Egnsarkiv /Kurt Leth
Jakobsen.*

*Fra venstre: Postbud Højfeldt, Postelev Esther Petersen, Postmester Thrane
Larsen (i døren), Postassistent Vinther, Postbud Aksel Aadorf, født Jacobsen,
Ukendt kunde, Postekspedient Rosenkilde. Foto: Grenaa Egnsarkiv.*

mester i Grenaa fra 1. maj 1877 til 30. september 1908. Hans embedsperiode var således mere end 31 år, og han blev dermed den længst fungerende postmester i Grenaa's historie.

Christen Jensen Thrane Larsen (1856-1948), der var født i Svendborg 20. marts 1856, overtog embedet den 1. november 1908, som han bestred til 31. marts 1926.

Hans Gustav von Lillienkjold (1869-1962), der blev født i Viborg 22. oktober 1869, blev derefter postmester 1. april 1926. Som kørende post-

ekspedient opnåede von Lillienkjold hæder for at være Danmarks hurtigste brevsorterer. Han var postmester til 31. oktober 1939, hvor Peter Sørensen (1887-1974) den 1. november 1939 i bogstaveligste forstand overtog posten. Han blev født i Låsby 14. januar 1887. Sørensen var postmester til 31. januar 1957.

Den næste postmester blev Harry Georg Wandschneider (1898-1988),

der blev postmester 1. februar 1957 og fratrådte 30. april 1965. Wandschneider var født i Kristiania (Oslo) i Norge 21. marts 1898.

Han blev afløst den 1. maj 1965 af Hans Villiam Nygaard Hansen, der blev siddende på embedet indtil 30. oktober 1981, hvor Leo Verner Jensen blev postmester fra 1. november 1981. Jens Skovmand blev i 1995 postmester i en kort periode, inden Knud Erik Hansen overtog hvervet. Henning Kristiansen blev i 1997 Grenaa's sidste postmester.

Befordringsvæsenet

Selv om befordringsvæsenet hørte under postvæsenet, var der i begyndelsen ingen postforbindelse for personer fra Grenaa og til byerne i oplan-

det. Enhver, der ville foretage en rejse, måtte selv skaffe sig befordring. Som en følge heraf blev der i Grenaa, ligesom i andre købstæder, i henhold til kgl. forordning af 6. november 1810 oprettet et vognmandsdrag, hvori alle, der havde hest og vogn, var pligtige til at indtræde. Laugets medlemmer skulle så efter tur, når det forlangtes, levere befordring til de i forordningen fastsatte priser. Det var så den af direktøren for Generalpostamtet ansatte opsynsmand, som skulle holde regnskab med, hvem der stod for tur, og så sende bud til vedkommende. Opsynsmanden skulle ligeledes

opkræve betaling for turen og herefter betale til den, der havde udført kørslen, og endelig betale den del, der gik til befordringsvæsenets kasse.

Det var en forordning, som var meget upopulær hos de fleste kørepligtige, så der blev brugt alle mulige undskyldninger for at unddrage sig denne pligt. En undskyldning kunne være, at ens heste var trætte efter markarbejde, eller at ens karl var optaget af markarbejde osv. Det skete ofte, at opsynsmanden måtte henvende sig til både tre og fire af dem, der stod for tur, inden det lykkedes at skaffe en

vogn. Det gav da også anledning til mange retssager, og nogle betalte af og til hellere den ifølge loven fastsatte mulkt, dvs. bøde, for nægtelse end at udføre turen.

Det var apoteker Christian Anton Dahl (1776-1834), der den 10. marts 1804 blev udnævnt til byens første opsynsmand. Dahl, der var født i Aarhus den 1. november 1776, kom til Grenaa i år 1800, da han af arvingerne købte afdøde apoteker Herman Ponich Albergs gård og apotek på Søndergade, men allerede fire år senere i år 1804 flyttede han til Storegade 2, hvor han boede til sin død i 1834. Det er forståeligt, at et hverv, der kunne give anledning til så meget bøvl, og hvor apotekeren i embedsmedfør kunne komme på kant med en del af sin egen omgangskreds, ikke i længden kunne vare ved. Om det var grunden, vides ikke, men i januar 1812 indsendte han sin afskedsbegæring, efter at han havde afsluttet en retssag mod nogle af byens førende personer, bl.a. købmand Hans Broge, købmand Rasmus Møller, købmand Thomas Broch og selv konstitueret postmester Rasmus Møller for at havde nægtet at efterkomme en tilsigelse.

Efter Dahl overtog murer og altmuligmand Søren Ask Svendsen (1786-1836) bestillingen som opsynsmand, men efterhånden gik pligten ind i de kørepligtiges bevidsthed, og bøv-

let ophørte. Senere oprettedes der fast kontakt med en postkontrahent, som overtog retten og pligten til at befordre rejsende til byerne i oplandet. Efterhånden forandredes forholdene sådan, at der faktisk var flere af de folk, som havde køretøjer, der gerne mod betaling lod sig leje til at udføre kørsel og altså derved gik kontrahenten i bedene. Som en følge heraf måtte den næste opsynsmand Niels Nielsen Lund (1774-1858) skride ind. Han var tidligere forpagter af Grenaa Sønder Mølle, der senere brændte i 1923. Lund havde i 1831 overtaget bestillingen som opsynsmand. Lund averterede derfor den 2. februar 1850 i Grenaa Avis, at han på given foranledning måtte bekendtgøre, at ”Købmand Th. Meiniche her i Grenaa af Generalpostdirecturen er overdraget al Kørsel her fra Stationen og derfor er eneberettiget til at afgive Befordring. Ethvert Indgreb i hans lovlige Rettighed vil blive straffet efter Anordningen”. Ved Lunds død i 1858 overgik bestillingen til hans søn, vinkelskriver og pengeudlåner Andreas Lund.

Købmand Thomas Jørgen Meiniche (1785-1854), som opsynsmand Lund omtalte i ovennævnte annonce i Grenaa Avis, fik formodentlig som den første overdraget al kørsel for beforderingsvæsenet. Meiniche, der var søn af selvejergårdmand Jørgen Meiniche, blev født i Thorsø i Voldby

sogn, og han fik borgerskab som købmand i Grenaa den 1. december 1847. Han døde i Grenaa den 8. juli 1854. Meiniche var oprindeligt landmand og købte allerede i 1808 kun 23 år gammel faderens selvejergård i Thorsø, og frem til, at han i 1840 udstrakte sit virkefelt til Grenaa, havde han dels ejet og dels forpagtet flere større gårde. I 1844 købte han ejendommen Lillegade 47 og bosatte sig der. Et par år efter fik han borgerskab som købmand, dog først efter at have erhvervet kgl. bevilling, eftersom han ikke havde stået i handelslære. Butikken lejede han ud, men drev selv en stor forretning med uld, huder og skind. Desuden var han opkøber af kreaturer, som han opfedede og slagtede, og som i tønder solgtes til Norge.

Det fortælles, at Meiniches ubestridte store evner og det held, han havde haft med sig i de mange foretagender, i det hele taget gik ham lidt til hovedet, og da han samtidig havde lyst til at spille en rolle i byens selskabsliv, søgte han omgang med byens ”bedre borgerskab”, som dengang havde ry for at være meget snobbete. Men hans landlige facon parret med fornemme ambitioner gjorde ikke altid lykke, og borgerskabet havde af og til kun et lille smil tilovers for hans optræden.

Ved Meiniches død i 1854 var postkørslen i forvejen overdraget til pro-

kurator Peter Adam Severin Laurberg (1819-1859), der var født i Randers den 18. april 1819. I 1839 blev han eksam. jur., og kun 21 år gammel blev han den 1. maj 1840 godsforvalter på Hessel Gods ved Grenaa. I en årrække var han tillige godsforvalter på Katholm og Skærvad. Fra 1842 og til 1856 ejede han Enslevgård og erhvervede samtidig fiskeriet på Kolindsund i arvefæste i 99 år. Dette gav en betydelig indtægt, men faldt bort ved udtørringen af Kolindsund i årene 1872-1880. I 1855 købte han af kaptajn Knud Knudsen det senere jernstøberi på Torvet 6, som postmester Niels Erich Behr tidligere havde ejet, og bosatte sig her. Laurberg ejede også en betydelig del af byens jorder og havde samtidig en del i forpagtning, så han drev et meget stort landbrug. I 1859 fik Laurberg beskikkelse som prokurator i Nykøbing Sjælland, og derfor averterede han sin ejendom Torvet 6 og sine ejendomsjorder til leje, men han nåede aldrig at tiltræde stillingen. Han døde kun 40 år gammel den 13. august 1859.

Hvornår præcis Laurberg overtog postkørslen, og hvor længe han havde den, ligger ikke helt fast. Sikkert er det, at han var ophørt senest i 1856, for af panteprotokollen ses, at sadelmager Mogens Christian Henriksen (1813-1867) af generalpostkassen i 1856 lånte 125 rigsdaler til køb af en ny fjedervogn mod pant i denne, og

året efter 480 rigsdaler til køb af en wienvogn og igen det efterfølgende år 500 rigsdaler til endnu en wienvogn.

Mogens Christian Henriksen, der var født 10. januar 1813 i Middelfart, fik borgerskab i Grenaa den 9. august 1839. Han ejede den gamle garvergård i Lillegade 37. Her drev han ud over sadelmageri og garveri en betydelig vognmandsforretning og navnlig postkørsel til Aarhus. I sin glansperiode havde Henriksen fire garversvende, fire sadelmagersvende, fire kuske og en røgter ansat samt 12 heste på stald til post, fragt og anden kørsel.

Efter Henriksens død den 31. juli 1867 fortsatte hans enke Inger Marie Henriksen, født Brøgger, med at drive vognmands- og postkørsel, men omkring 1870 overdrog hun forretningen til Rudolph Christensen (1845-1927), som ved overdragelsen fik en lille lejlighed i Henriksens ejendom i Lillegade 37. Rudolph Christensen, der var født i Bredstrup i Gammelsogn den 8. august 1845, havde som ung mand været kusk på postvognen fra Ebeltoft til Tirstrup.

Den 9. juni 1871 fik Christensen borgerskab som vognmand i Grenaa. Da banen i 1876 anlagdes, oprettede han en almindelig vognmandsforretning, som i løbet af nogle år blev byens

Postdiligencen foran Trustrup Station ca. 1890 med postkusk Emil Sørensen i samtale med postkonduktør Marquart Henrichsen.

største. Desuden havde Christensen et meget stort landbrug og havde bl.a. i en lang årrække alle kirkens jorder i Grenaa i forpagtning. I 1875 overtog Christensen ved auktion ejendommen Østergade 18. Med sit fyldte 80. år i 1925 afhændede han både bygningen og forretningen til sin søn Herluf Trolle Christensen.

Grenaa's første poststempler

I 1845 fik Grenaa samtidig med over 100 andre byer i kongeriget og her-tugdømmerne tildelt et dagstempel med byens navn. Indførsel af dags-templerne med afsenderbyernes navn og datoer for afsendelserne indfør-

Nummer- og Grenaa-dagstempel på landsportobrev af 1. vægtklasse sendt fra Grenaa til Aarhus 12. juni 1854.

tes, for at uanbringelige breve kunne returneres til afsenderen. Grenaa-dagstemplet kendes ikke før 1. april

Dampskibet "Falster" i Grenaa havn, der besejlede ruten Grenaa-København.

1851, der var udsendelsesdatoen for Danmarks første frimærke, pålydende 4 rigsbankskilling, hvilket skyldes, at før denne dato blev udelukkende breve til udlandet afstemplet. Fra 1. april 1851 skulle også indenrigs-breve forsynes med dagstempel. De få afstemplinger, der kendes, er alle fra frimærketiden efter 1851. Grenaa-stemplet er kendt brugt frem til maj måned 1874. Den 29. oktober 1852 fik Grenaa tildelt nummerstempel 22, der blev benyttet til sidst i juli måned 1883.

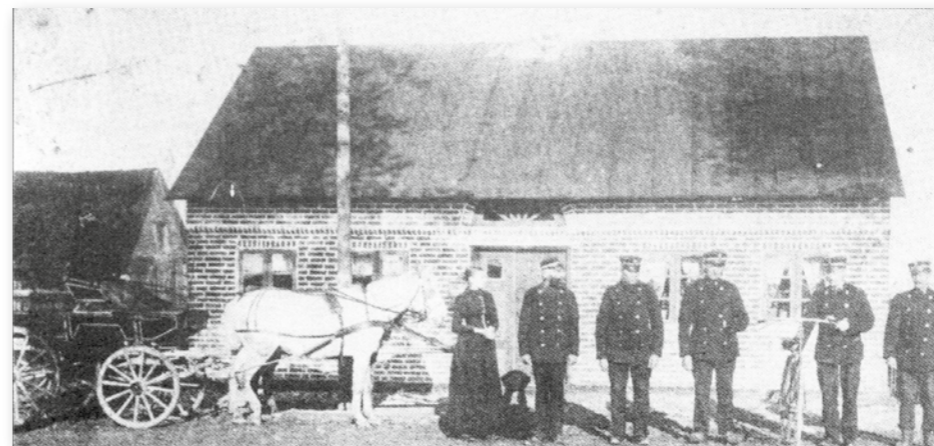
Dampskibsforbindelser

I årene omkring 1850 var der tre muligheder for rejsende fra Grenaa til København. Dampskibsforbindelsen Aarhus-København var en nærliggende mulighed. Sejlturen med hjuldamperen kunne i bedste fald gøres på et par døgn, men dertil skulle lægges turen fra Grenaa til Aarhus. Den anden var at tage med postvognen til Randers, som også havde direkte forbindelse til København, men endnu i 1850 foregik al trafik her med sejlskib. Så det var ikke oplagt at tage over Randers, når Grenaa alle-

rede på dette tidspunkt selv havde sejlskibsforbindelse med hovedstaden. Så skulle man til København, var det en god ide at læse annoncerne på bagsiden af Grenaa Avis. Her blev der bragt meddelelser om, hvornår skipper Mikkel Rasmussen Skjødt (1818-1882), der var født i Aarhus, næste gang sejlede til hovedstaden med fragtgods og passagerer med sin jagt "Prøven", men dampskibsru-ten slog ham helt ud, idet han gik fallit og levede i så fattige kår, at postmesteren, toldforvalteren og stationsforstanderen ved hans død den 10. august 1882 måtte foranstalte en indsamling for at få ham begravet. Den 6. februar 1858 kunne avisen bekendtgøre, at der var påtænkt en ugentlig, direkte dampskibsforbindelse mellem Grenaa og hovedstaden, og som, såfremt den kom i gang, skulle starte i begyndelsen af maj måned og fortsætte i juni, juli og august. Derefter havde Grenaa fra 1858 og mange år fremefter regelmæssig forbindelse med hovedstaden via forskellige skibsruter, der havde Grenaa som mellemstation på deres faste ruter til København. Fra 1. august 1885 henlagdes den fra 1815 bestående forbindelse med Anholt fra Helsingør til Grenaa.

Postomdelingen starter

I begyndelsen af Skjerbæks embedstid blev breve til landdistrikterne ikke udbragt. Så folk fra landet, der førte korrespondance af betydning, slog sig

Glesborg brevsamlingssted ca. år 1900. Posten blev bragt ud af den kørende post Johnsen.

sammen og lønnede et såkaldt sognebud, som én gang om ugen gik til byen og udvekslede post på postkontoret i Grenaa, men den 8. maj 1871 averterede postmester Skjerbæk i Grenaa Avis, at der for fremtiden ville udgå post til Nørre Herred mandag, onsdag og fredag. Ruten gik over Åstrup, Hammelev, Sangstrup, Voldby, Veggerslev, Benzon, Gjerrild, Bønnerup Strand, Rimsø, Dalstrup, Dolmer og tilbage til Grenaa samme dag. Søndag, tirsdag og torsdag med rute over Enslev, Ginnerup, Gammel Mølle, Ørum, Hedegaard, Glesborg, Kastbjerg, Skindbjerg og tilbage samme dag. Begge ruter udgik fra Grenaa kl. 8 formiddag. Da der ikke samme sted står noget om posten til Sønder Herred, må det formodes, at

den kørende post har afleveret posten på faste steder på sin vej til Aarhus.

Den nye ordning vakte ikke begejstring alle steder, da posten i forbindelse med denne landpostordning ikke blev husstandsomdelt, og desuden kunne landposten ikke udføre pålagte ærinder. Heller ikke til Grenaa Havn, hvor der efterhånden i 1860'erne var blevet en snes huse, blev posten bragt ud. Mange klagede over dette, men Skjerbæk gav det svar i avisen, at der ikke var afsat nogen løn til en sådan "listenbroder" til at bringe posten til Grenaa Havn, men han må være kommet på andre tanker, for den 17. april 1874 havde han en annonce i Grenaa Avis med følgende ordlyd. "Fodpost til Havnen. Som

saadan kan antages ung rask Mand". Det er næppe lykkedes Skjerbæk at skaffe en sådan ung mand til arbejdet. I hvert fald blev posten til og fra havnen i mange år besørget på privat vis af fisker Anders Clemmensen, som en gang dagligt gik til byen for at udveksle post, og som fik et vederlag herfor af de brevvekslende.

På et eller andet tidspunkt må der dog være sket noget, for læser man i "Postadressebog for Grenaa, Trustrup, Ebeltoft, Kolind og Ryomgaard Postdistrikter" fra 1896, står der. "Daglig gaaende Landpost kl. 9½, Hverdage tillige kl. 5 Eftm. Til Havnen". Samme sted nævnes bl.a., at brevomdelingen i Grenaa på hverdage foregik kl. 6.40 og kl. 9.00 formiddag, kl. 7.15 eftermiddag og på søn- og helligdage kl. 6.40 formiddag. Omdelingen i landdistriktet foregik dagligt, søndag undtaget, med kørende landpost kl. 9½ til Glesborg, Gjerrild, Kastbjerg og Ørum og ved gående landpost til Ålsrode, Fornæs, Homå, Ingvorstrup, Kirial, Thorsø og Voldby. Til Anholt afgik postbåden i månederne oktober-marts hver tirsdag aften og i månederne april-september hver fredag formiddag.

Telegrafstation, jernbanebureau og posthus

Grenaa Telegrafstation åbnedes 1. januar 1866. Telegrafstationen blev bestyret af postmesteren. I perio-

Grenaa Postkontor, 14 september 1914, på bagvæggen ses kort over krigens fronter. Foto: Grenaa Egnsarkiv.

den 1870-1889 var postkontoret dog degraderet til postekspedition.

Da privatbanen Østjyske Jernbaner (ØJJ) oprettede jernbanestrækningen Randers-Ryomgaard-Grenaa 26. august 1876, blev der i den østre ende af den nye stationsbygning indrettet lokaler til post og telegraf, da postvæsenet i forbindelse med byggeriet havde ydet et tilskud på 16.000 kroner. Ved åbningen af jernbane-

strækningen bortfaldt postforbindelsen med Randers, og der blev oprettet selvstændigt jernbanebureau. Jernbanen blev udvidet 1. december 1877 med strækningen Ryomgaard-Aarhus, hvorefter også postforbindelsen med Aarhus blev indstillet, da jernbanebureauet også virkede på denne strækning, der senere blev kendt som Grenaabanen. Jernbanebureauet på Grenaabanen blev senere nedlagt den 26. maj 1979. På grund af øko-

nomi overtog Statsbanerne (DSB fra 1885) driften af Østjyske Jernbaner 1. oktober 1881. Ved udvidelsen af Ryomgaard-Gjerrild Banen (RGB), der var startet 5. december 1911, med jernbanestrækningen Gjerrild-Grenaa den 26. juni 1917, fik Grenaa en ny postforbindelse til Norddjursland, og hvor der allerede fra 1. januar 1912 var oprettet bureau. Fra 1. juli 1917 var der dermed også bureau på strækningen Gjerrild-Grenaa.

Grenaa Post- og Telegrafbygning opført 1908-1909.

Jernbanebureauet bestod indtil lukningen af Ryomgaard-Gjerrild-Grenaa Jernbane (RGGJ) 30. juni 1956.

I september 1908 påbegyndes under ledelse af arkitekt, kgl. bygningsinspektør og professor Hack Kampmann (1856-1920) opførelsen af Grenaa Post- og Telegrafbygning, der er opført på en grund, som postvæsenet fik overladt af Statsbanerne. Samtidig blev der oprettet en såkaldt

Statstelefoncentralstation, der blev indviet 3. juni 1909. Bygningen blev taget i brug den 14. november 1909 og kostede 35.800 kr. at opføre. Det er ironisk, at Post Danmark markerede Grenaa Post- og Telegrafbygningens 100-års jubilæum ved at lukke Posthuset og flytte postekspeditionen til Kvikly på den gamle GD-grund på Østerbrogade 55, hvor postbutikken åbnede 7. maj 2009.

Kilder:

- Den Danske Postetat 1624-1924 (1983), I-III, Toke Nørby, 2008.*
Ebeltoft Skøde- og Panteprotokol, 1750.
Ebeltoft Kirkebøger, 1745-1813.
Folketælling, Ebeltoft købstad, 1787.
Grenaa Avis, 1831, 1850, 1858, 1871 og 1874.
Grenaa Bys Historie, A-C, Carl Svenstrup, 1939-1957.
Grenaa Kirkebøger, 1674-1965.
Grenaa Panteprotokol, 1856-1858.
Grenaa Tingbog, 1714.
Kongelig Forordning af 6. november 1810 vedr. Vognmandslaug.
Kongelig Postmester Udnævnelse af 9. januar 1750.
Nygaards Sedler, Rigsarkivet.
Postadressebog for Grenaa, Trustrup, Ebeltoft, Kolind og Ryomgaard Postdistrikter, 1896.
Postforordningerne 1624, 1653, 1694, 1711, 1751 og 1851.
Posthuse i Nørrejylland, II, Post Danmark, 1996.
Postvæsenet i Ebeltoft gennem 300 år, Jakob Vedsted, 1994.
Skifte efter Thomas Jacobsen Boserup, 1771.